

Kapittel 7

Snuing og norsk forlik

Kommisjonen: Kloster ut

LOs mann i kommisjonen, Aksel Kloster, var den eneste i kommisjonen som bygde positive relasjoner til de etterlatte og overlevende. Han fikk også kommisjonen med seg på de viktige anbefalingene om bedre sikkerhet i Nordsjøen.

Siden kommisjonen i prinsippet regnet med snuing av riggen og befaringer om bord, valgte Aksel Kloster i 1981 å takke ja til vervet som leder av Kielland-fondet – de overlevende og etterlattes organisasjon. Phillips krevde våren 1983 at Kloster måtte tre ut av kommisjonen. Justisdepartementet godtok kravet, og Aksel aksepterte dette. LO satte inn Jan B. Strømme i hans sted.

Samtidig gikk kommisjonen offentlig mot snuing av riggen, i den siste store offentlige debatten om dette våren 1983.

67 og 68

– Hvorfor krevde Phillips Klosters avgang fra kommisjonen?

– Hva var bakgrunnen for at granskingskommisjonen – som hittil ikke hadde hatt anledning til åstedsbefaring – valgte å gå mot snuing og sin egen mulighet for åstedsbefaringer?

Det vises til spørsmål 50 og 51.

Justisdepartementet var kommisjonens oppdragsgiver og hadde oppnevnt kommisjonen. Våren 1983 tok Phillips kontakt med departementet. Phillips hevdet at Kloster var inhabil, siden han samtidig var styreleder i Kielland-fondet.

Phillips var svært lite synlige i media etter Kielland. Mest sannsynlig henger dette sammen med omdømmet og spørsmålet om å bli ansvarliggjort. Etter rettere sagt: Unngå å

bli ansvarliggjort. Riksrevisjonen kritiserer den norske kommisjonen for unnlattelsen av å ta opp spørsmål om operatørs og eiers ansvar:

«Det er sterkt kritikkverdig at myndighetene ikke gjennomførte en fullstendig kartlegging av ansvaret til Stavanger Drilling og Phillips Petroleum etter ulykken.»¹³²

Kommisjonen forutsatte i sin rapport fra 1981 at riggen skulle snus. I 1982 fikk Aksel Kloster også kommisjonsleder Thor Næsheim bekreftelse på at det var «ønskelig» at riggen ble snudd. Når Aksel påtok seg ledervervet for Kielland-fondet, begrunnet han det med at Kielland-fondet og kommisjonen arbeidet for det samme målet, nemlig å snu riggen, finne savnede og granske riggen. En må en spørre om grunnlaget for kravet om hans avgang. To av de andre medlemmene i kommisjonen – Torgeir Moan og Sivert Øveraas – hadde tilknytning til parter som var under gransking.

Phillips hevdet altså at tilknytninger til skadevolderne ikke var et problem, mens tilknytning til skadelidte gjennom Kielland-fondet var et problem. Justisminister Mona Røkke godtok utrolig nok dette, og avsatte Aksel Kloster.

Hva var motivene for å kaste den eneste i kommisjonen som hadde etablert kontakt med etterlatte og overlevende? Phillips har ikke offentlig begrunnet kravet om Klosters avgang, så her må vi nøye oss med å resonnerer oss fram til et svar.

Våren 1983 var siste runde i debatten om Kielland skulle snus eller senkes. Vi i Kielland-fondet opplevde at det pågikk en systematisk kampanje for å hindre gjennomføringa av snuoperasjonen, som et flertall på Stortinget hadde pålagt regjeringa å gjennomføre. Storebrand og Stavanger Drilling hadde lenge vært pågående og aktive motstandere av en snuoperasjon. Phillips gikk stillere i korridorene. Men de gikk altså på myke såler til Justisdepartementet.

I den siste kampanjen for å stanse snuoperasjonen, var det åpenbart Phillips sitt bidrag å få kastet den eneste i kommisjonen som sto på for å snu riggen. Dagbladet skrev at det bygde seg opp motsetninger i kommisjonen. Lederen Thor Næsheim kom stadig med hentydninger om at snuing ikke var nødvendig, siden kommisjonen allerede hadde funnet ulykkesårsaken. Aksel Kloster mente på sin side at det «vrirlet av ubesvarte spørsmål», og at ulykka ikke kunne oppklares før plattformen ble snudd.¹³³

---

¹³² Dokument 3:6 (2020–2021) *Rapport Riksrevisjonen nettversjon «Kort fortalt»*. Se også s. 143

¹³³ Skretting s. 266

Selv om etterfølgeren Jan B. Strømme også uttrykte at det gjensto ubesvarte spørsmål, hadde han ikke den tyngden i kommisjonen som Aksel Kloster hadde. I praksis ble han lett match, og kommisjonen gikk ut offentlig og erklærte at snuoperasjonen var unødvendig. Kampanjen våren 1983 for å stanse snuoperasjon fikk dermed etterlengt drahjelp av den norske kommisjonen. Det er naturlig å beskrive dette som Phillips' motiv for å kreve Aksel Kloster ut av kommisjonen. Phillips må ha fryktet at en sning og befaring av riggen ville avsløre feil og mangler som operatør og reder hadde ansvar for.

Den norske Kielland-kommisjonen må være den eneste granskingskommisjonen noensinne som har takket nei til å befare og undersøke det vraket de var satt til å granske. Begrunnelsen var at de allerede hadde funnet årsaken til ulykka.

Når kampanjen mislyktes, skyldes det motstanden fra etterlatte og overlevende, fra fagbevegelsen og kirken. Men det skyldes nok først og fremst utvidelsen av regjeringa Willoch i mai 1983 fra en ren Høyre-regjering til en trepartiregjering der Kristelig folkeparti og Senterpartiet ble med på laget. Begge disse partiene var tilhengere av sning, og Høyres statsråd Arne Skauge ble erstattet med Asbjørn Haugstvedt fra Krf. Dermed ble det klart at snuoperasjonen skulle gjennomføres. Til gjengjeld skulle Statsministerens kontor avgjøre hva som skulle skje med riggen etter sning.¹³⁴

69

Hvem var de andre aktørene som motarbeidet sning av plattformen?

Først en refleksjon om hva slags motsetninger som gjaldt i striden om Kielland:

Helt fra første dag og fram til i dag har kampen om Kielland vært en klassisk klassekamp. Arbeidere og deres etterlatte fikk støtte fra arbeidernes egne organisasjoner, og sto opp mot kapitalsterke eiere, pengeforvaltere og den politiske høyresida. «Den norske modellen» betyr at klassemotsetningene dempes gjennom kompromisser, samarbeid og bidrag fra staten. Et slikt trepartssamarbeid ble aldri etablert i striden om Kielland.

---

¹³⁴ Reme, *Kampen om Kielland* s. 177

Aktørene mot snuing av plattformen opptrådte i stor grad i det stille. Hvem hadde motiv for å hindre snuing av Kielland?

Phillips har allerede vært nevnt. Da den norske kommisjonen offentliggjorde sin rapport i april 1981 unnlot de, som vi har sett, å plassere ansvar på den amerikanske operatøren Phillips, og også på den norske eieren Stavanger Drilling. Ansvaret ble i praksis lagt på de franske partene, på konstruktøren Forex Neptune og verftet CFEM. Dette var svært gunstig for operatør og eier – og for Storebrand i rollen som medeier. Like gunstig kunne det bli for resten av Norsk Oljeforsikringspool, som gjennom søksmålet i Frankrike håpet å få refundert hele forsikringsutbetalingen til Stavanger Drilling på 340 millioner kroner. Den norske kommisjonens rapport ble det naturlige grunnlaget for søksmålet mot Forex Neptune og CFEM, der kravet var på 700 millioner kroner.

Stavanger Drilling hadde som vi har sett fått full pott i forsikringsoppgjøret. De hadde derfor ikke noe direkte å vinne på søksmålet i Frankrike, og trakk seg etter hvert som saksøker. Det var Phillips og oljeforsikringspoolen – og de franske partene – som hadde store økonomiske interesser ved de franske domstolene. Så lenge det ikke ble röknet ved den norske kommisjonens rapport, hadde Phillips og Norsk Oljeforsikringspool et solid fundament for sitt søksmål mot franskmennene.

Snuing av riggen innebar en fare for at nye årsaksforhold ble avslørt, og var derfor i strid med disse sterke økonomiske interessene. I tillegg risikerte Stavanger Drilling at nye årsaksforhold kunne føre til en regress, der forsikringselskapene krevde tilbake det de hadde tapt i forsikringsoppgjøret. Spørsmålet om ansvar ville også komme på bordet.

Vi i Kielland-fondet opplevde denne motstanden mot snuing som svært sterk.

Oljeforsikringspoolen med Storebrand i spissen eide vraket etter oppgjøret med Stavanger Drilling. Nordli- og Brundtland-regjeringenes løfter og forpliktelser om å snu riggen innebar et krav mot eierne om å gjøre jobben. Poolen og Storebrand måtte spille med. Men i praksis stilte de krav om at regjeringa måtte betale regninga. Kielland-fondet krevde at regjeringa overtok riggen gjennom ekspropriasjon, og selv tok ansvaret for å gjennomføre en snuoperasjon. Men regjeringa ville ikke overta vraket. Tautrekkinga mellom Oljeforsikringspoolen og regjeringa fortsatt fram til sommeren 1981, uten avklaring.

Og så kom Kåre Willoch.

Den nye Høyre-regjeringa bestemte seg å senke riggen.

Motstanderne av snuing fikk dermed sterkere kort på hånd. Regjeringas beslutning om å senke riggen ble godt mottatt, både av Storebrand og Oljeforsikringspoolen, og av Stavanger Drilling. De gikk alle ut offentlig og støttet regjeringas senkningsvedtak. Det er all grunn til å tro at det samme gjaldt Phillips, selv om de fortsatt holdt seg unna mediene.

Og lista over motstandere mot snuing vokste. Alliansen besto nå av Storebrand og Oljeforsikringspoolen, Phillips, Stavanger Drilling – og den nye regjeringa.

Men hva med Stortinget? Høyre sitt parlamentariske grunnlag besto også av de andre borgerlige partiene Krf og Sp. Det var derfor grunn til å frykte at stortingsflertallet her ville følge regjeringas beslutning om senkning. Kielland-fondet hadde imidlertid etablert gode kontakter på Stortinget. Ap og SV var åpenbare motstandere av Willochs iver etter å senke Kielland, og nå ble det viktig å få med seg Krf og Sp. I 1982 ble det avklart: Stortingsflertallet påla regjeringa å sørge for at riggen ble snudd.¹³⁵

Våren 1983 gjorde motstanderne av snuing sitt siste forsøk på å stanse operasjonen. Flere ulike 'sjømannsforeninger' og offisersforbund dukket opp med krav om å senke riggen. Organiserte leserbrev-kampanjer og kronikker sådde tvil om hevinga av plattformen fortsatt hadde støtte blant de berørte. Enker ble oppringt og oppfordret til å gå mot snuing. Kielland-fondet gjennomførte en ny og siste spørreundersøkelse som klart viste at støtte til snuing hadde økt. Bare to enker gikk nå mot snuing.

Og Phillips tok sitt initiativ til å fjerne Aksel Kloster fra kommisjonen, noe de lyktes med. Regjeringa ved Justisdepartementet aksepterte dette oppsiktsvekkende kravet. Resultatet var at den norske granskingskommisjonen ble en tydelig del av motstanderlaget.

Klassekampens lagoppstilling

Oppsummert kan vi sette opp følgende lagoppstilling:

SNUERNE

- Etterlatte og overlevende gjennom Kielland-fondet. Et stort flertall støttet snuing.
- Fagbevegelsen. Særlig LO-forbundet Jern & Metall og OFS (senere SAFE).

---

¹³⁵ Denne striden er grundig beskrevet i min bok fra 2021 *Kampen om Kielland*

- Kirken, der biskop Sigurd Lunde på vegne av biskopene sto fram med et klart budskap om at riggen måtte snus.
- Regjeringene Nordli og Brundtland – riktignok med en passiv rolle.
- Stortingets venstreside (Ap og SV), med støtte fra sentrumspartiene.

SENKERNE

- Storebrand, som hadde dobbeltrollen som en av de store eierne og som forsikringselskap.
- Norsk Oljeforsikringspool, ledet av Storebrand.
- Det amerikanske operatørselskapet Phillips Petroleum Company Norway.
- Stavanger Drilling som eide plattformen før Oljeforsikringspoolen overtok.
- Veritas.
- Den norske granskingskommisjonen. Kommisjonen hadde først støttet snuing, men snudde våren 1983.
- Willoch-regjeringa før utvidelsen i 1983, anført av handelsminister Arne Skauge og justisminister Mona Røkke.

Riggen snus – kommisjonen nedlegger seg selv

Snuinga ble gjennomført i september 1983. Franskmennene stilte med to team for befaringer med mer enn 20 deltakere, både den franske ekspertkommisjonen og partsrepresentanter fra verft og konstruktør. Begge teamene saumfor riggen i flere uker. Tilleggsrapporten fra den norske kommisjonen (NOU 53:1983) er svært kortfattet og inneholder ikke noe nytt. Etter å ha avlagt rapporten nedla kommisjonen seg selv.

70 og 71

– Hvorfor godkjente justisdepartementet at kommisjonen nedla seg selv før etterarbeidet etter de ulike partenes befaringer var avsluttet?

– Hva var kommisjonens begrunnelse for å unnlate å foreta en grundigere gransking etter snuing?

Justisminister Mona Røkke tok minst to beslutninger om Kielland som det er grunn til å se kritisk på.

For det første godtok hun det oppsiktsvekkende og urimelige kravet fra Phillips om å sparke Aksel Kloster fra den norske granskingskommisjonen våren 1983. Dette er omtalt over, se spørsmål 67.

For det andre – oppløsningen av kommisjonen.

Den norske kommisjonens mandat og oppdrag var «å undersøke forholdene omkring ulykken og om mulig bringe ulykkens årsak på det rene».¹³⁶ Som vi har sett mente kommisjonen tidlig – bare dager etter havariet – at de hadde funnet årsaken: En utmattingsprekk i stag D6 knyttet til en dårlig sveis i hydrofonholderen. Kommisjonen tok noen forbehold. For det første understreket de på side 11 at «rapporten ikke beskjeftiger seg med andre ulykkessituasjoner, f.eks. eksplosjonsulykker». For det andre forutsatte kommisjonen at riggen ville bli snudd, slik Ap-regjeringa hadde bestemt. På et tyvetalls steder i rapporten vises det til at svar på mange spørsmål først vil bli avklart «når riggen er snudd».

Oppdragsgiveren Justisdepartementet ble fra høsten 1981 styrt av Mona Røkke fra Høyre. Hun og hennes regjering hadde besluttet at riggen slett ikke skulle snus. Mens kommisjonens øvrige medlemmer bøyd av og etter hvert aksepterte den nye regjeringas beslutning, sto Aksel Kloster fast på sitt standpunkt. Løsninga ble altså å kaste Kloster ut av kommisjonen – se spørsmål 67.

Da kommisjonsleder Thor Næsheim så gikk offentlig ut på kommisjonens vegne og erklærte at sning av plattformen ikke var nødvendig, må vi regne med at dette var tilskyndet av justisminister og regjering. Samtidig innebar det at kommisjonen ikke hadde interesse av at det ble funnet noe nytt om bord etter sning. De hadde låst seg til sine egne teorier. Utvidelsen av regjeringa i mai 1983 innebar at sninga ville bli gjennomført, der Asbjørn Haugstvedt fra Krf nå hadde det politiske ansvaret. Haugstvedt ga et løfte om at riggen ikke ville bli overlevert til de private eierne før alle parter hadde gjennomført de undersøkelsene de hadde behov for.

Dette løftet ble brutt. For etter sninga var det ikke lenger Handelsdepartementet og Haugstvedt som hadde ansvaret for riggen. Nå overtok Statsministerens kontor det politiske ansvaret. I tråd med Storebrands og de andre eiernes sterke ønsker ble forberedelsene til å senke vraket gitt høyeste prioritet. Verken de franske partene, den franske kommisjonen eller Kielland-fondet anså seg som ferdig med undersøkelsene, men ble beordret fra borde. Riggen ble senket i rekordfart i november 1983. Og den norske kommisjonen ble nedlagt i rekordfart.

---

¹³⁶ NOU 11:1981 s. 9

Spørsmålet om hvorfor Justisdepartementet godtok nedleggelsen, kan oppfattes som at kommisjonen ba om tillatelse til å bli nedlagt. Jeg tror det er riktigere at Justisdepartementet var pådrivere for at kommisjonen skulle avvikles. Nå skulle lokket legges på for godt.

Hvilken kommunikasjon fant sted mellom Justisdepartementet og kommisjonen om dette oppsiktsvekkende standpunktet? Ble kommisjonen presset av ei regjering som var mot Stortingets vedtak i 1982? Her hadde det vært ønskelig med en klargjøring i rapporten fra Riksrevisjonen, og dette forholdet burde utløst en tydelig og formell kritikk.

Hva var kommisjonens begrunnelse for å gå imot snuing av plattformen? Begrunnelsen var kort sagt at de visste at de hadde rett. De visste det før riggen ble snudd. Riksrevisjonen skriver i sin rapport at kommisjonen «var tydelig på at den hadde avdekket årsaken til ulykken, og at det var unødvendig å snu plattformen for å klargjøre årsaken ytterligere».¹³⁷

Det var bare én utløsende årsak til ulykka, og denne hadde kommisjonen for lengst funnet. Alle andre tar feil. Det var det kontante budskapet i den lille tilleggsrapporten på seks sider.¹³⁸

Her hadde det vært grunn for Riksrevisjonen til å gjøre seg noen kritiske refleksjoner. Når norske myndigheter oppretter en offisiell kommisjon for å granske en fysisk gjenstand – en kantret rigg – skulle det være nokså opplagt at fysisk befarig ikke bare er ønskelig, men helt nødvendig. Det er faktisk oppsiktsvekkende at kommisjonen aktivt motarbeidet stortingsflertallets beslutning om å snu Kielland.

Undersøkelser om bord

Flere aktører kritiserte kommisjonen for ikke å ha undersøkt plattformen grundig nok etter at den var snudd, skriver Riksrevisjonen. Blant annet mente konstruktøren Forex Neptune at kommisjonen burde undersøkt de delene av plattformen som var under vann, og alle dokumentene og bøkene som var om bord i plattformen. Det samme mente Kielland-fondet.

---

¹³⁷ Dokument 3:6 (2020–2021) *Rapport Riksrevisjonen*, s. 40.

¹³⁸ NOU 1983:53

«Av innspillene de interesserte partene hadde kommet med, var det flere punkter som ikke ble fulgt opp av kommisjonen fordi de ikke anså det som hensiktsmessig.»¹³⁹

Dette gjaldt følgende:

- De tok ikke vare på alt det skriftlige materialet som var om bord.
- De hevet ikke plattformen for å inspisere stagene som fremdeles lå under vann.
- Det ble ikke foretatt krengeprøve av plattformen.

Etter at rapporten var levert i april 1981, kan det fastslås at kommisjonen var grunnleggende skeptisk til alle spørsmål og teorier som kom fra andre enn dem selv. Men hvorfor var det ikke vilje til eventuelt å påvise feil og mangler i slike teorier vitenskapelig, gjennom faglige undersøkelser? I stedet nedla kommisjonen seg selv få uker etter snuing, etter en intetsigende kortfattet rapport om hva de ikke fant – og heller ikke lette etter, siden der intet var å finne ...

72 ***Hvorfor ble det ikke nedsatt en ny og uavhengig kommisjon etter snuingen?***

94

Når det ikke ble nedsatt en ny og uavhengig kommisjon, skyldes nok dette først og fremst at regjeringa Willoch ikke ønsket det. Høyre og statsministeren hadde bundet seg til å følge opp ønskene fra Phillips, Storebrand og etter hvert den norske kommisjonen: Senk riggen så raskt som mulig! Og stans alt videre arbeid med gransking. En ny og uavhengig kommisjon ville undergravd både kapitalinteressenes og regjeringas klare beslutninger om å fjerne Kielland fra havets overflate og fra norsk politikk.

Eksplosjon i D4-staget

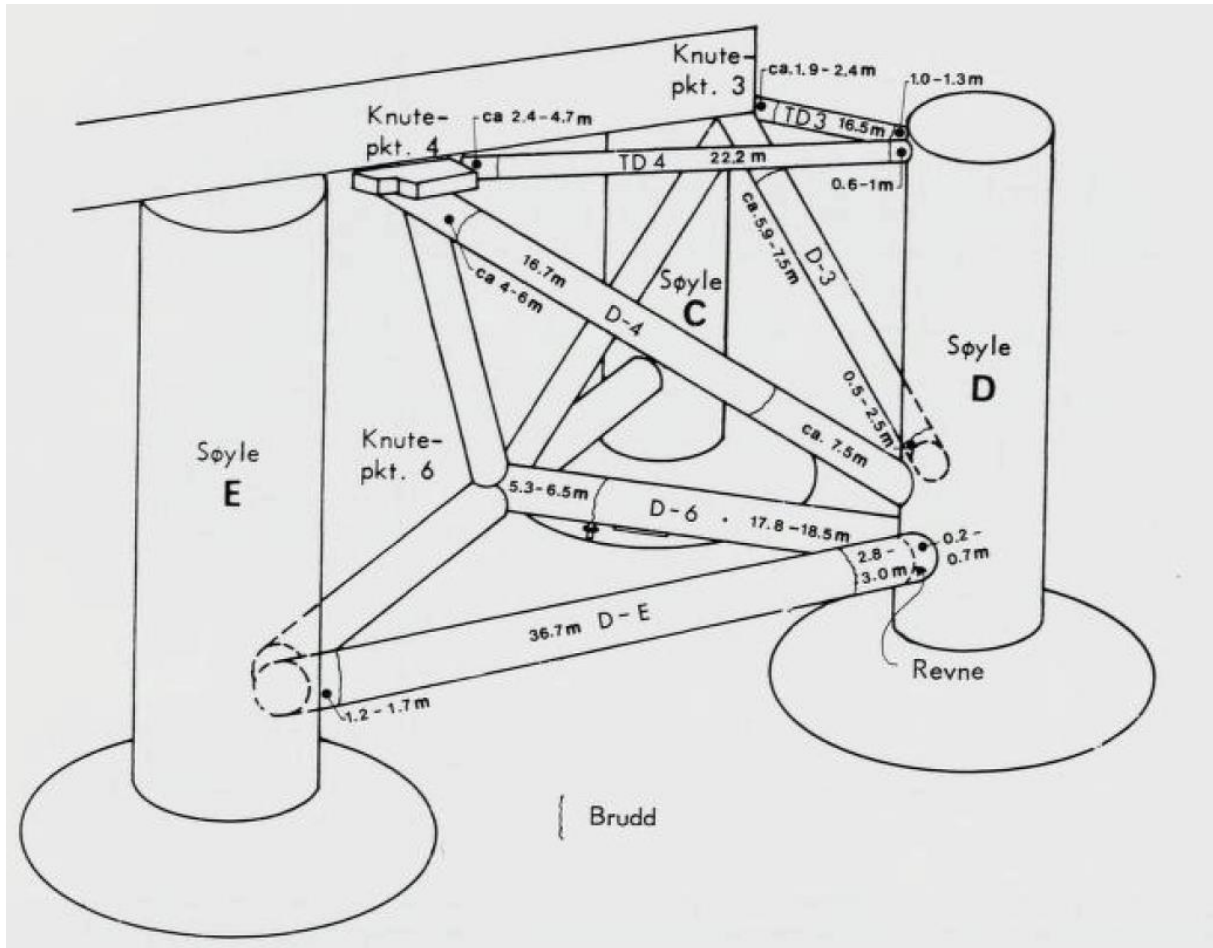
De seks stagene som forbandt D-søylen med riggen hadde to vannrette stag under vann – D6 som gikk fra D-søylen og inn under strukturen, og DE-staget som gikk mellom D- og E-

---

¹³⁹, Dokument 3:6 (2020–2021) Rapport Riksrevisjonen, s. 42.

søylene. Disse var fylt av sjøvann under normal drift. De to øvre vannrette stagene – TD3 og TD4 – gikk fra dekket og ut til toppen av D-søylen.

D3 og D4 var lukkede luftfylte skrånede stag som gikk fra D-søylens nedre del og opp til dekkstrukturen.

Etter ulykka ble samtlige stagdeler sommeren 1980, på oppdrag fra kommisjonen, analysert av Statoils Materialtekniske Laboratorium ved Bjørn Lian, både delene som ble tatt opp fra feltet, stagstumpene på D-leggen og oppmåling av stagstumpene på riggen. Analysene viste at bruddene i fem av seks stag var mekaniske brudd. Dette vises skjematisk ved at stagene i prinsippet kan settes sammen igjen – delene passer sammen.¹⁴⁰

¹⁴⁰ Reme, *Kampen om Kielland* ss. 190–191

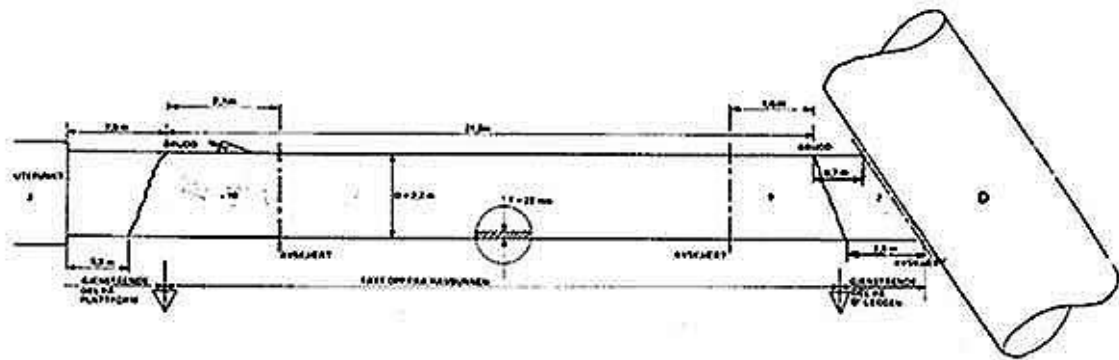
Fra D3-staget

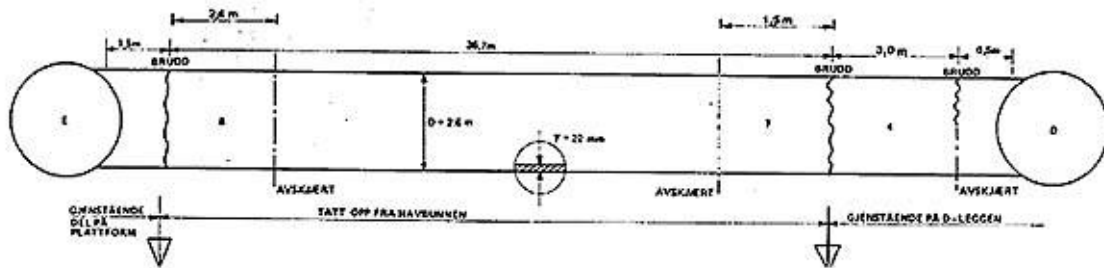
D6-staget

DE-staget (E-sida)

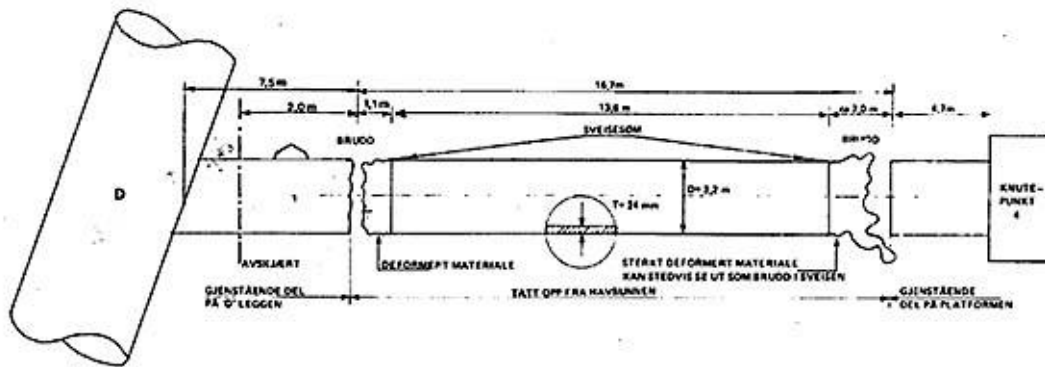
D3-staget, skjematisk framstilt

DE-staget, skjematisk framstilt

D4-staget, øvre brudd

D4-staget, skjematisk framstilt

73

Hvordan forklares det at alle bruddstedene på fem av stagene kan føres sammen igjen, slik det vil være ved mekaniske avrivnings- og belastningsbrudd, men ikke på D4? ¹⁴¹

D6 med utmattingsbruddet rundt hydrofonholderen, som kommisjonen var overbevist om røyk først, hadde bare ett brudd. De øvrige fem stagene røyk to steder i hvert stag, og mellomstykkene sank dermed ned på havbunnen. Dykkere brakte dem opp i dagene etter havariet, der Statoils materialtekniske laboratorium tok hånd om dem.

¹⁴¹ Konferanserapport 2017, s. 26

Verken den norske kommisjonen eller Statoils materialtekniske Laboratorium som undersøkte og målte opp stagdelene, gir noen forklaring på spørsmålet. Det gis heller ikke noen forklaring på at det øvre bruddet i D4-staget hadde et langt mer dramatisk utseende enn de øvrige bruddene.

Kielland-fondet lanserte eksplosjonsteorien etter sninga i 1983. Ifølge denne teorien var ikke bruddene i D4-staget mekaniske, men resultat av en eksplosjon i staget.

74 ***Ble eksplosjon i D4-staget på noe tidspunkt i analysene vurdert?***

Nei. Dagen etter havariet lanserte Stavanger Drilling eksplosjon som den mest sannsynlige teorien om årsaken til havariet. De så for seg at den nye sveisestasjonen på dekk kunne ha eksplodert. Også CFEM vurderte dette som en mulig forklaring. Men allerede dagen etter ble denne teorien forlatt.¹⁴²

Underveis i arbeidet vurderte den norske kommisjonen om sveisestasjonen kunne ha eksplodert. Dette fant de ingen tegn til.¹⁴³ De vurderte også om D6-staget med hydrofonholderen kunne ha eksplodert. Heller ikke her fant de noen spor.¹⁴⁴ En mulig eksplosjon i D4-staget ble aldri vurdert.

Siden Aksel Kloster var erklært inhabil i kommisjonen som «part i saken», brukte Kielland-fondet denne partstatusen til å kreve befaringer om bord. Kielland-fondet var representert ved to sivilingeniører: Knut Børseth, som hadde utviklet sningemetoden, og Ole Østlund, som opprinnelig var påsatt jobben som leder av den nye sningoperasjonen. De gjorde flere observasjoner om bord som tydet på at det hadde vært en eksplosjon under dekk, i området rundt det øvre bruddstedet for D4-staget.

I det videre arbeidet med dette spørsmålet ble det blant annet dokumentert

---

¹⁴² Aftenbladet 28.3.1980

¹⁴³ NOU 1981:11 s. 55

¹⁴⁴ NOU 1981:11 s. 83

- Manglende påvisning av mekaniske brudd i D4-staget (Statoils Materialtekniske Laboratorium).
- Uttalelser fra tre sprengningsekspertter utvalgt av Aftenposten og NRK som anbefalte videre gransking etter gjennomgang av bilder av bruddflatene.
- Funn i metallurgiske undersøkelser av D4-staget utført av Fysisk Institutt (UiO) som påviste 'bainitt' og 'tvilling' i stålet som oppstår ved eksplosjonsartet deformasjon.¹⁴⁵

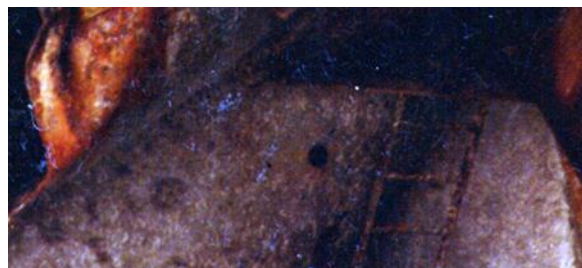
Etter henvendelse til statsadvokaten i Rogaland i 1987 ble funnene i rapporten fra Fysisk Institutt oversendt til SINTEF, som avviste rapporten. Fysisk Institutt fastholdt imidlertid sine vurderinger.

Det vises ellers til min bok *Kampen om Kielland*, som går nærmere inn på spørsmålet om eksplosjon i D4-staget.¹⁴⁶

75 og 76

– Førte det ulovlige sveisearbeidet som ble utført på ulykkesdagen til et arbeidsuhell i form av en eksplosjon i D4-staget?

– Hvordan forklares skjærebrenner-hullet i D4-staget?

Eksplosjoner i stag er ikke ukjent i oljeindustrien, heller ikke i Nordsjøen. Det er, som vi har sett, påvist at sveising på strukturen ble gjennomført i dagene før havariet.

¹⁴⁵ Report 84-09, Fysisk Institutt ved Universitetet i Oslo

¹⁴⁶ Reme, *Kampen om Kielland* ss. 184–206

Vi vet fra vitneobservasjoner at det ble sveist minst to hull i D4-staget på ulykkesdagen.¹⁴⁷

Her vises det til spørsmål 33 og 34.

Hva var hensikten med disse hullene?

Sivilingeniør Ole Østlund har i sin bok fra 1992¹⁴⁸ lansert at riggen ble utsatt for sabotasje, og at hull i D6-staget ble brent ut for innfesting av sprengstoff. Andre har ment at hullene kunne være del av et forsøk på en midlertidig forsterkning av strukturen, for å bøte på den – eller de – kjente sprekkskadene som plattformsjef Torstein Sæd hadde rapportert inn til rederiet. Bruk av sveisegasser i et lukket rør kombinert med en gnist ville vært nok til å utløse en eksplosjon.

Den norske kommisjonen forklarer skjærebrennerhullet med undervannsveising knyttet til snuingsforberedelser. Denne forklaringa er beviselig feil, se kommentarer til spørsmål 35.

Spørsmålet kan i beste fall avklares dersom det gjennomføres en faglig analyse av bruddrekkefølge og nye metallurgiske studier av stålet fra bruddsonene fra D4-staget.

77 og 78

– Er det mulig å utføre ytterligere undersøkelser av stagbitene som ble analysert av Fysisk institutt, samt av to stålfragmenter som ble funnet i stagstumpen på riggen etter snuing?

– Hvordan forklares det at Fysisk institutt ved professor Jon Gjønnes og P. T. Zagierski fant bainitt og tvillinger i bruddet på D4-staget som indikerer at staget ble sprengt?

Det er fortsatt ståmprøver tilgjengelige for slike vitenskapelige undersøkelser.

Stålfragmentene er i prinsippet Kielland-nettverkets eiendom og oppbevares hos Fysisk institutt ved Universitetet i Oslo.

---

¹⁴⁷ Dekksvakt Oddbjørn Lerbrekk, ref. Konferanserapporten 2017 s. 26 og TV2-dokumentaren

¹⁴⁸ Østlund, *Sabotasjen mot Kielland* 1992, eget forlag

P. T. Zagierski, som sammen med professor Jon Gjønnnes foretok de metallurgiske undersøkelsene i 1984, har også gjennomført en privat tilleggsundersøkelse ved Raufoss Ammunisjonsfabrikk. Et rent stålfragment fra D4-staget ble utsatt for en kontrollert eksplosjon, som førte til dannelse av en struktur i stålet som kalles «tvilling».¹⁴⁹

Den andre strukturen som ble funnet i D4-staget i 1984-undersøkelsene var «bainitt». For å oppnå bainitt i stål må varmen bli høyere enn 800 grader. Dette framkom ikke i sprengningseksperimentet, muligens som følge av en for liten sprengladning.

Flere slike undersøkelser kan og bør foretas.

Ved stagbrudd oppstår det varme. Men er det mulig å forklare en varme på over 800 grader og dermed dannelse av bainitt og tvilling – uten eksplosjon? Den franske ekspertkommisjonen kaster fram en teori om at D4-staget røyk som det siste staget, og at dette kan forklare de voldsomme deformasjonene i staget. De foretok ikke tester eller undersøkelser av dette, og teorien er derfor en antakelse.

De franske sakkyndige skriver:

De to prøvene fra D-4 viste ikke andre egenskaper i forhold til prøvene fra de andre stagene.

*Når det gjelder de to prøvene som ble undersøkt av UiO (se rapport 84-09 av 12. mars 1984 dokument E-42), viser den første prøven tatt temmelig langt fra sveisen og bruddområdet samme type mikrostruktur som de andre prøvene som ble undersøkt av Statoil, men med en mindre kornstørrelse (8 iht. ASTM). Den andre prøven fra en av leppene på bruddet viser derimot en annen mikrostruktur enn de tidligere mikrostrukturene og hadde i tillegg til ferritt og perlitt mer eller mindre store øyer med bainitt i den midtre delen. Ifølge denne rapporten bekreftes den lokaliserte forekomsten av bainitt av undersøkelser med overføringselektronmikroskopi. For forfatterne av denne rapporten kunne ikke årsaken til disse bainittkoloniene bestemmes. **Teorien om at bainitten kom fra produksjonen av platene, virker utelukket**, i og med at ingen annen prøve viste dette trekket. Den lokaliserte økningen i temperatur i den midtre delen kan ikke utelukkes, og det kan heller ikke en mulig*

---

¹⁴⁹ Konferanserapport 2017, s. 25

eksplosjon. Det er vanskelig å uttale seg bare på bakgrunn av mikrofotografiene.¹⁵⁰
(forfatters uthevelse).

Denne kommentaren fra de franske eksperter avviser bestemt at bairitt i D4-bruddet kan ha oppstått under produksjonen. Og de mer enn antyder at nye undersøkelser og analyser bør foretas.

Denne jobben kan fortsatt gjøres, selv om tiårene har gått.

79

Hva er forklaringen på vrent stålfragment inne i D4-staget?

D4-staget er det eneste staget der delene ikke passer sammen. En eksplosjon i staget ville føre til at deler av stålet i bruddsonene ble blåst bort. Det vrente stålfragmentet ble funnet av Ole Østlund og undertegnede inne i stagstumpen fra D4, som franskmennene skar av etter snuinga i 1983. Fragmentet hadde kilt seg fast i stigen inne i staget. Vi tolket funnet som en bekreftelse på eksplosjon.

Kan det forklares på en annen måte?

Så langt har jeg ikke registrert noen som har prøvd seg på en alternativ forklaring.

80

Hvorfor ble ikke sprengningseksperternes – major Nils Leif Nilsen og eks-Kripos Nils B. Skarning – vurderinger og anbefalinger om videre gransking fulgt opp?

---

¹⁵⁰ Den franske rapporten, vedlegg 7 «Materialer», pkt. 4

I tillegg til major Nils Leif Nilsen, som ble intervjuet av NRK i 1983,¹⁵¹ uttalte også en annen sprengningsekspert fra Forsvaret, Sverre Steinbakken, seg til Aftenposten sammen med den tidligere lederen av teknisk avdeling ved KRIPOS, Nils Skarning. De mente alle tre at D4-staget antakelig hadde vært utsatt for en eksplosjon, og at dette burde granskes nærmere.¹⁵²

Men de var for seint ute.

Kielland var senket og kommisjonen nedlagt. Nå skulle det etableres ro om saken. Regjering og Storting hadde fått nok. Media hadde med få unntak gått lei.

Jeg forstår at folk gikk lei. Mange av oss etterlatte og overlevende var også glad for at en av de to viktigste grunnene til at vi hadde slåss så lenge, nå var innfridd: De omkomne som var om bord ble funnet og gravlagt, og de tretti som fortsatt var savnet hadde omsider fått en verdig grav på havet.

Men det var noe fundamentalt galt med statsapparatet, med påtalemakt og riksadvokat og politiet. Hvordan kunne de gå lei?

Norges verste industrikatastrofe gjennom alle tider må oppklares, uansett hvor mange som er gått lei av «saken». Slik skulle statsapparatet tenkt og handlet.

Men slik gikk det altså ikke.

Riksrevisjonens gjennomgang viser at eksplosjonsteorien «ble undersøkt nærmere etter at kommisjonen avsluttet sitt arbeid», etter initiativ fra Kielland-fondets tekniske rådgivere. Funnene i de tekniske undersøkelsene av biter av D4-staget «kunne være indisier på en eksplosjon, men kunne også ha andre forklaringer».¹⁵³ Riksrevisjonen trekker fram at statsadvokaten i Rogaland i 1987 bestilte en faglig vurdering av eksplosjonsteorien fra SINTEF, men kommenterer ikke at Fysisk institutt ved Universitetet i Oslo og SINTEF ga motstridende vurderinger. Spørsmålet ble derfor ikke søkt avklart av kommisjonen, men feid under teppet.

---

¹⁵¹ Nilsen, «Hva skjedde?», NRK 6.12.1983

¹⁵² Ystad, «Eksplosjon senket riggen», Dagbladet 23.3.1984

¹⁵³ Dokument 3:6 (2020–2021) *Rapport Riksrevisjonen*, s. 139.

«Etter vår vurdering var kommisjonens tekniske undersøkelser utilstrekkelige for å kunne utelukke at det hadde skjedd en eksplosjon. Funn i de senere undersøkelsene indikerte at det kunne ha skjedd en eksplosjon.»¹⁵⁴ Riksrevisjonen mener at indisiene har andre forklaringer, men påviser her at teorien om en eksplosjon i D4-staget ikke er avklart, verken av den norske kommisjonen eller senere.

Riksrevisjonen skriver også at kommisjonen sikret materialprøver fra plattformen som var viktige for å forklare hvorfor D6-staget knakk. «De sikret imidlertid ikke materiale som kunne bekrefte eller avkrefte andre årsaksforklaringer.»¹⁵⁵ I Kielland-nettverkets høringsnotat ble dette beskrevet som «svært alvorlig, og svekker kommisjonens troverdighet i stor grad».

Norsk forlik

Begrensningssøksmål – hva er det?

Det finnes en ordning i lovverket der redere får domstolene til å fastsette et øvre tak for erstatninger etter ulykker med dødsfall eller personskader. Bare få måneder etter katastrofen hadde LOs juridiske kontor forhandlet fram en erstatningsavtale med operatøren Phillips og eierne Stavanger Drilling. Enkene fikk etter denne avtalen utbetalt erstatninger som varierte mellom 0 og 800 000 kroner. I mange av tilfellene hadde den omkomnes arbeidsgiver tegnet egne livspoliser for sine ansatte. Disse forsikringene ble trukket fra erstatningene, slik at enkene fikk utbetalt samme beløp. I gjennomsnitt ble erstatningsdelen på rundt 400 000 kroner. Både erstatningen og forsikringen ble skattlagt, slik at den samlede utbetalingen netto i praksis lå på rundt 550 000 kroner.

Barna fikk erstatning på 50 000 kroner hver.

Foreldre til ugifte og barnløse fikk 25 000 kroner hver.

Og overlevende fikk 25 000 kroner, eventuelt høyere dersom en kunne dokumentere helseskader.

Begrensningsinstituttet i norsk lovverk innebærer at de ansvarlige selskapene saksøker ofrene. Det høres rart ut, men sånn er det. Mine foreldre nektet å godta erstatning. De insisterte på at Phillips som amerikansk selskap var erstatningspliktig i USA. Hele 167

---

¹⁵⁴ Dokument 3:6 (2020–2021) *Rapport Riksrevisjonen*, s. 139–140.

¹⁵⁵ Dokument 3:6 (2020–2021) *Rapport Riksrevisjonen*, s. 140.

klienter deltok i et søksmål mot Phillips i USA. Særlig min mor reagerte sterkt da hun ble saksøkt for eldstesønnens død – av skadevolder. Mange etterlatte og overlevende reagerte på samme måte.

81

Hva var reders og operatørs motiv for forlik?

I forhandlingene i begrensningssaken for Stavanger byrett i 1986 hadde advokat Pål Mitsem innmeldt krav på vegne av 11 etterlatte og overlevende. Kravene var begrunnet i langtidsskader. Phillips avviste alle disse kravene.

Byrettens leder var dommer Olav T. Laake, som ledet de rettslige avhørene. Mitsem kalte blant andre inn tidligere maskinsjef i Stavanger Drilling, Leif Barkved. Han uttalte i rettslig avhør at plattformsjef Torstein Sæd hadde funnet en alvorlig skade på et av stagene. Høsten 1979 krevde plattformsjefen at riggen ble hevet for inspeksjon. Dette ble avslått av Phillips-sjefen på Edda. Torstein Sæd hadde også krevd at eierne tok riggen til land for reparasjoner. Dette ble bekreftet i rettslig avhør av Sæds kone Erna og logoped Georg Egenberg, som møtte Sæd bare få dager før ulykka.

Nå ble Stavanger Drillings ledelse innkalt til rettslig avhør. Og Phillips kom med et nytt tilbud: Alle krav ble innfridd helt og fullt, uten avkorting. Forhandlingene ble dermed avsluttet uten avhør av ledelsen i Stavanger Drilling, og saken kom ikke opp til doms. Advokat Pål Mitsem uttalte til Aftenbladet:¹⁵⁶

Jeg oppfattet at Phillips var ukomfortabel med ytterligere eksponering som saken ville fått i en ny domstol. Noen av vitnemålene var av så sterk kost at de ville rammet Phillips Petroleum hardt og stilt selskapet i et dårlig lys. Spesielt gjaldt dette sprekken som kapteinen og maskinsjefen på «Alexander L. Kielland» ville ha undersøkt sommeren 1979, men som Phillips, ifølge vitneutsagnene, nektet plattformsjefen å utføre.

---

¹⁵⁶ Torgersen, Aftenbladet «Kielland-ofre vant fram mot oljegigant», 28.9.2021

Motivene for dette forliket ser dermed ut til å være at selskapene ville hindre en dom i en norsk domstol som ville bekrefte alvorlige feil og mangler, og grov uaktsomhet fra operatør og reder.